

živel vkládá se zde méně mezi život a básníka i mezi tebe, čtenáře, a básníka. Proto, soudím, Dostojevský jest větší umělec a snad i více Rus než Tolstoj. Tolstoj sám alespoň geniálně na nezapomenutelné stránce Vojny a míru¹ pokládá jakousi *zaokrouhlenost* za charakteristický znak ruské bytosti: nuže, Dostojevský jest *zaokrouhlenější* než Tolstoj, každé dílo jeho jest uzavřenější díla Tolstého.

Jakže vyslovil Tolstoj sám podstatu ruské bytosti?

Slyš:

„Všichni jevíli se potom Pierrovi jako v mlhách, ale Platon Karatajev zůstal v myslí Pierrové nejmocnější a nejdražší vzpomínkou a ztělesněním všeho *ruského, dobrého a zaokrouhleného*. Když Pierre příštího dne na úsvitě spatřil svého souseda, byl první dojem *čehosi zaokrouhleného* úplně potvrzen; celá postava Platonova v jeho francouzském plášti, provazem podpásaném, v čepici a lýkových stěfvečích byla *zaokrouhlená*.

Hlava jeho byla docela *kulatá*, záda, prsa, ramena, ba i ruce, které držel, jako by stále chystal se něco obejmouti, byly *kulaté*; milý úsměv a veliké, hnědé, jemné oči byly *kulaté*.“

Tato kulatost, tato *zaokrouhlenost* jest i vlastní znak dokonalého sceleného organismu uměleckého: jest sám v sobě uzavřen, spočívá v sobě, hovoří za sebe, netřeba mu komentářů a traktátů. Jest charakteristické pro Tolstého umělce, že všechny jeho románové skladby vybíhají v traktáty, jsou hojně prostoupeny a zejména končí všeobecnými abstraktními úvahami. Toho není u Dostojevského: zde dílo spočívá v sobě, spoléhá na sebe, na svou uměleckou přítomnost a skutečnost, mluví samo ze sebe a sebou. Umělecká *zaokrouhlenost* a celost i samosvojnost jest rozhodně větší u Dostojevského než u Tolstého.

S tím souvisí i zvláštní pocit jistoty a bezpečnosti, který ti dávají díla Dostojevského ve větší míře než díla Tolstého. Všechny hlavní osoby Dostojevského, šílenci, monomanové, vrahové, vzbouřenci, jsou si svým nitrem mnohem bezpečnější než hlavní osoby Tolstého, hloubavci často rozkolísaní; krása a význam osob Dostojevského jest právě v bezpečnosti, hotovosti i samozřejmosti, s níž se nesou k svému osudu a s níž jej naplňují. A právě tento pocit jistoty a bezesporné hotovosti jest nejvzácnější dar, který ti může dát poesie, a jen poesie: vědecké poznání proti poznání básnickému jest vždycky rozkolísané, necelé, neuzavřené, stále přístupné opravám a doplňkům.

V této bezpečnosti a jistotě hlavních figur Dostojevského vidím tedy básnické plus Dostojevského před Tolstým.

Beneš Knüpfer

vrlh se o půlnoci 18. listopadu do rozbouřeného moře při přeplavbě z Rjegy do Ancony a utonul v něm. Listy píší nebo napovídají, že chladné přijetí, jehož dostalo se částí kritiky výstavě Knüpferové u Topiče, i zklamání z toho, že nebyl ustanoven profesorem na malířské akademii, vehnalo ve smrt hrdého umělce. Budiž tomu tak, budiž onak, obviňovati kritiku jest velmi pošetilé. Nenalezla-li poslední

1 - Vojna a mír IV. díl, část I, kapitola XIII.

díla Knüpferova v domácím světě uměleckém té resonance, jíž snad malíř očekával, nebyla vinou toho ničí zloba, nýbrž neúprosný zákon vývojový: díla Knüpferova nemohla prostě dnes našim hledajícím uměleckým duším nic dát. Knüpfer žil a rostl celý jaksi stranou českého vývoje uměleckého. Na konci sedmdesátých let žil v Mnichově a chtěl býti malířským režisérem velikých historických pláten ve smyslu Pilotyho. Jako státní stipendista přišel do Říma, kde se mu dostalo atelieru v známém Palazzu di Venezia. Zde opustil náhle historické anekdotářství a režisérství a zaujal se cele krásami a tajemstvími moře, které leželo na obzoru vyhlídky jeho s věže tohoto starého hradovitého paláce. Odtud snad třicet let maluje Knüpfer mariny, mariny a zas mariny, úzký okruh motivů, které vyčerpává ve všech obměnách. I těmto obrazům Knüpferovým jest vlastní jakási theatrální nálada, režisérská úprava; není malířem, jemuž jde o zachycení prosté a přísné pravdy, o pravdu ovzduší nebo o jevovou pravdu optickou. Knüpfer překládá si a aranžuje si neustále všecko ve féerii, a konvenční stafáží libivých mořských nymf zprotivuje se duchům opravdovějším a jemnějším, jako si získává četnou, ale problematickou klientelu. Přesto znamenají plátna Knüpferova v devadesátých letech, kdy překonal prvotní nesnáze a rozpaky, jakýsi klad v našem umění, klad formový i technický, ovšem ne dosti mocný, aby mohl zúrodniti náš umělecký vývoj nebo odolati opravdovějšímu a hlubšímu boji o vlastní formové a umělecké cíle, jemuž se oddává od sklonku minulého století úsilněji a úsilněji mladší česká generace výtvarnická: jeho dílo stává se tak sympatickou, ale nevýznamnou epizodou, která neměla důsledků. V posledních letech jest nadto přímo patrna chabnoucí ruka umělce: bylo to zřejmo již na výstavě rudolfinské před dvěma roky a ovšem ještě více nyní u Topiče. Umělecký osud Knüpferův není jistě prost tragiky, jako lidská jeho osobnost nebyla bez sympatické noblesy.

První číslo nového ročníku Volných směrů

vychází za změnéné redakce: redaktory nového ročníku jsou malíř p. Emil Filla a mladý historik výtvarného umění p. A. Matějček, známý i našemu staršímu čtenářstvu svými referáty výtvarnickými. Tuto změnu v redakci jest třeba upřímně vítati z věcných důvodů, které hned vyložím, aniž by proto bylo nutno házetí za odcházejícím redaktorem kamením. Pan Emil Filla, dnes neznámý skoro širšímu obecnstvu, jest nejen z našich nejlepších moderních malířů, jehož význam za deset nebo dvacet let bude patrný i lidem, kteří dnes nemají o něm potuchy, ale i duch značně metodiky a systematiky myšlenkové, a takového jest nám právě navýsost třeba v dnešní rozkolísané době, v níž musí být položeny konečně pevné základy příštímu vývoji moderní malby české. Pan Filla dovedl u svých soudruhů v Mánesu právě těmito vlastnostmi získati si respekt a přál bych si v zájmu věci, aby i důvěru a plnou a upřímnou podporu svým obtížným cílům; bez nich musil by se ztroskotati talent největší a vůle nejlepší. Charakteristické jest, že druhým redaktorem jest výtvarný historik z profese; i to je volba dobrá a včasná. Dnešní umění moderní necití již toho nepřátelství k starému umění, které bylo v módě před dvaceti lety; dnešní umění ví, že jest silně jen dobrou tradicí, a obrací se rádo o radu k starému umění — i jest zcela na místě, byl-li druhým redaktorem

jmenován výtvarný historik z profese. První číslo nového ročníku jest kompromisní ještě, bázlivé, ale doufejme, že již v čísle druhém překročí nové Volné směry k těm velikým zásadným problémům výtvarným, jichž osvětlení od nich čekáme. V tom viděl bych vlastní úkol nové redakce: věnovat list pravým otázkám výtvarné formy, uvést čtenáře do myšlenkové dílny výtvarného umění, ukázat veliké řetězce dramatické logiky vývojové, které vážou dnešek s minulostí. Volné směry posud s uměním víc koketovaly, než je opravdu dělaly; dnes jest svrchované v čase, aby samy staly se do jisté míry *dílnou* umělecké logiky a formy. Úkol to nesnadný a navýsost nevděčný, ale jestli kdy, tedy dnes navýsost nutný. Dají-li se opravdu do tohoto záslužného díla, nesmějí očekávat nové Volné směry, že se budou líbit našim lidem. V Čechách, myslíš-li to s něčím doopravdy a sleduješ-li svou vnitřní logiku do důsledků, rozejdeš se kde s kým a znelíbíš se kde komu. Ale úkolem opravdového muže není líbit se, nýbrž prospívat a toho přál bych i novým Volným směřům.

Rodin o moderní kráse

Rodina tázali se, co soudí o názoru, že dnes jest krása v úpadku. Rodin odpovéděl toto: „Krásu můžeme postřehnouti všude. Ne ona schází našim očím, naopak: ony nedovedou jí uzříti. Abych řekl věc přesně: všechny lidské typy, všechny lidské rasy mají svou vlastní krásu, jest třeba jenom ji objeviti. Umělci antičtí měli prostě zrak, který uměl viděti krásu, kdežto umělci dnešní jsou pro ni slepí; to je ten jediný rozdíl. Řecké ženy byly skutečně krásné, ale jejich krása vězela stejně v myšlence sochařů, kteří je vytvářeli ve svých dílech... Porovnáváme ženy antické, jak je známe z řeckého sochařství, s dnešními ženami z masa a kostí... Ale to je omyl! Národopisně i umělecky jde tu o dvojí různou rasu: Žena antická náleží typu středomořskému, jenž existuje podnes a který se vyznačuje tím, že hrud a pánev jest stejně široká. Většina moderních Francouzek náleží však typu severnímu, u něhož jest pánev silněji vyvinuta a ramena jsou užší. Jest počítati tento dvojí typ a ptáti se: kde je krása? Krása, opakuji vám, jest na štěstí všude a ve všech dobách.“

„Z literárních luhů“

Padl mně sice náhodou do rukou jen jediný sešit — bylo to v deštivém letošním létě —, ale rozveslil mne víc než celé ročníky listů jiných. A poněvadž jsem vděčný člověk a poněvadž soudím, že není tak známý, jak by zasluhoval, piši mu zde bezplatnou reklamu. Oč jde? O tichý, skromný a ušlechtilý literární list, vydávaný v Třebenicích na pomezí českém. Již název poví ti, že nejde o žádný rváčský a převratný orgán modernistický: Z literárních luhů. *Z luhů!* Jak to jímá! Jako by tě ovál dech třicátých let minulého století. A opravdu ten celý časopis má ráz a styl oněch blažených dětských dob české literatury a troufám si tvrditi, že líbeznotou prostoduchostí a svornostářskou nasládlostí předčí všechny nejtklivější a nejvíce mírumilovně publikace našeho předjaří. Na exempláři, kterým mne obšťastnila

náhoda, čtu: Ročník I, číslo 7—8. Dne 10. srpna 1910. Tedy *žest* čísel výtečného listu mně ušlo: cítím se bédně ošizeným nevrživým osudem. Ale k obsahu. V čele listu celostránková podobizna Karla Legra a za ní autogram téhož básnífe: „Mrťví v Černové. My věříme ve slavné zmrtvýchvstání / v tom kraji nežehnaném. / Vstát v Černové. My věříme na nás padly. / A my vstanem!“ Dost. Ale z žuly tesáno. Pak kritická studie o témž Legrovi, která vypoví ti věrně, kdy a kde se narodil, kdy a kde studoval, a vypočte všecky jeho spisy. Končí: „(Básník) těší se dokonalému zdraví a my právem těšíme se na další jeho novinky.“ Jak dojemné a prostosrdečné jako venkovský pozdrav k svátku. A jak osvěžující v té dnešní vyprahlé kritické Sodomě! Pak následuje řada příspěvků od různých starších slušných autorů, z nichž ne jeden četl jsem již jinde: i soudím, že je náš výtečný list bez udání pramene prostě patiskne. Ale clou jsou jinde. „Dr Ferd. Karafiát: Emanuel šlechtic z Lešehradu, básník-sensitivista“ čtu v čele čtyřstránkové literárně kritické studie a nad ní podobizna samotného oslavence s melancholicky vznešenou pohrdou na zpěvných rtech. Studie jest opravdu i jinak důstojna svého sujetu. Dozvíš se tu na př. jako hlubokých výsledků kritické analýsy, že „Eman. z Lešehradu je tvůrcem náměsíčné poesie, ne umělým, nýbrž spontánním. Jeho poesie vznikla ze založení jeho duše, z duše lunatika a somnambula.“ A jinde: „Sní, poněvadž je to jeho *raison d'être*, jeho Osud! A to, zdá se, jest důležitý klíč k vysvětlení jeho osobnosti!“ Co slovo, to cent hloubky, bystrosti, síly. Na stejné výši je článek Q. M. Vyskočila, který obírá se zde záhadou věru ne všední, jež muž i napíná drahně let již literární kritiky a historiky. „Jak tvořím?“ táže se v nadpisu básnická sfinga moderní české literatury, p. Quido Maria Vyskočil, a na několika sloupcích řeší tento psychologický rebus. Nedovedu ani zdaleka vystihnout všeecko bohatství přeskrorného článku p. Vyskočilova a řeknu jen, že za hlavní vínice na svých pracích pokládá p. Vyskočil *náladu*, ačkoliv mluví i o jakýchsi spoluvinnících: jsou jimi na př. lesy luhačovské pro „Zákon slunce“. (Myslím, že by zasloužily za to, aby je vykáceli.) Jiný oslavence mého čísla jest jakýsi p. Petr Fingal (zase duchaplná tvář reprodukována z fotografie), ale nedorostl patrně posud velikosti p. Lešehradovy: má fotografii a článek jen tak na čtvrtinku fotografie a článku p. Lešehradova. Jiný sloup listu je p. Frabša. A na konci referáty. Asi půl kopy knih, domácích, cizích, špatných, dobrých, pošetilých i rozumných je tu „recensováno“ různými Frabši, Fingaly, Vyskočily a tutti quanti a čtu stále v různých variantách: Vřele doporučujeme. — Spisek zasluhuje přijetí co nejvlídnějšího. — Pěkný překlad i ladné roucho jeho mile překvapují. — Jsme vděčni za vydání této knihy snaživému nakladatelství. Kritika obchodních příručí a pořadatelů kupeckých výkladů.

Proč piši o těchto ubožáctvích a dětinstvích? Předně, protože toto dětinství jest jen zdánlivé. Tito t. zv. „mladí“, kteří řadí v tomto listě, jsou jakési zorganizované obchodní družstvo, které vniká do všech listů, kde nestojí zrovna u dveří někdo s holí v ruce. Není snad papíru, který by neznásilnili, není tiskárny, s níž by nesmilnili. I listy slušnější a významnější, jako Osvěta lidu, je protežují. A jejich redaktoři nevidí věc očividnou, že jest zde jen naprostá nemohoucnost, ubohost, pustota a prázdnota, že zde není nic než vtíravost a drzost.

Po druhé: Tento list vydává a nakládá městský tajemník v Třebenicích, tedy muž, který by měl vědět, co jest to životní opravdovost národní, co jest to národní kapitál i marnotratnictví jím. Vždyť takový list stojí ročně tisíce; i když se neplatí